

PUTEREA CONSTITUANTĂ

ANDRA MIHĂILĂ

Problematika ridicată de conceptul de „putere constituantă” reprezintă o veritabilă sursă de teorii pentru o cultură juridică obișnuită să lucreze cu două noțiuni complementare: *cel care legitimează* și *cel care este legitimat*. Cu diferite variații de terminologie este acceptată dualitatea acestor poziții juridice fundamentale, compuse dintr-un subiect care conferă puterea și un altul care o primește și o exercită.

Pe tărâmul dreptului public, constituțional în special, cele două categorii sunt, în mod clar diferențiate; în mod natural, se ivește interogativa asupra tipului de legitimitate a subiectului care pretinde să exercite puterea asupra întregii colectivități sau numai asupra unei părți din aceasta. Emergența conceptelor cu care operează dreptul public este, în mod cert, legată de o serie de circumstanțe istorice, de convergență, conflicte și opoziție în mentalități ori în interesele ce le influențează în mod durabil¹.

Un oarecare instinct natural al deplinei egalități între oameni a condus, în toate erele istorice, ca persoanele să se întrebe care este sursa puterii, care este cauza care îl face pe un om superior altui om și îi permite să poruncească altora, în ultimă instanță impunându-și voința sa asupra celorlalți.

Monarhia² legitimă a dat un răspuns care a epuizat problematica și a făcut inutilă orice dezbateri ulterioară. Aceasta a indicat o sursă transcendentă a puterii, și anume voința lui Dumnezeu de la care emană puterea terestră, legitimată de la bun început prin superioritatea indiscutabilă a cauzei sale.

De cealaltă parte a oceanului Atlantic, revolta coloniștilor împotriva patriei mame Marea Britanie a rupt legătura cu sursa de legitimitate originară – în acest moment pur formală datorită rolului predominant al Parlamentului în exercitarea puterii – și a inserat un nou subiect ontologic superior, nu ultramondan, dar totuși abstract, poporul. Chiar și o analiză superficială a

¹ Marius Balan, *La souveraineté d'État et l'intégration européenne*, p. 27 în lucrarea *L'évolution des concepts de la doctrine classique de droit constitutionnel*, coordonată de Geneveva Vrabie, editura Institutul european, Iași, 2008.

² “Termenul tradițional de monarhie poate să nu semnifice altceva decât ereditatea funcțiilor de șef de stat” (Marcel Prelot, Jean Boulois, *Institutions politiques et droit constitutionnel*, p 21, apud Geneveva Vrabie, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, editura Cugetarea, p. 137).

Constituției din Statele Unite ale Americii scoate în evidență abstractul dintre preambulul său (noi, poporul Statelor Unite) și concreta determinare a alegătorilor săi (bărbați, liberi, non indieni). Așadar, preambulul Constituției S.U.A. nici nu recunoaște vreo putere, nici nu oprește vreo acțiune³; el doar explică motivația din spatele Constituției. Primele două cuvinte (*noi, poporul*) sunt cele mai importante cuvinte din Constituție deoarece arată că aceasta nu vine de la un rege sau împărat, ci de la poporul însuși.

Pe teritoriul bătrânului continent, unde principiul legitimității nu putea funcționa nici măcar în mod indirect, ca în Franța republicană, abstractul noțiunii de popor era întărită de conceptul de *Națiune*⁴, în timp ce ideea de stat suveran care a prevalat în Italia și Germania includea poporul ca unul dintre elementele sale constitutive.

Unele figuri abstracte înlocuiau divinitatea, sprijinite de unele dogme teologice secularizante. În timp ce însuși Cromwell credea încă în faptul că puterea deriva direct de la Dumnezeu, după revoluțiile din America și Franța, sursa unică și originară a puterii coboară definitiv pe Terra, dar nu se materializează deoarece menține în sine misterul tăriei și autorității sale, ce tinde să se extindă mereu.

Celebrul motto al lui Sieyès care spune că națiunea este întotdeauna în starea sa naturală, este dezvoltat de Schmitt, în sensul imposibilității de a defini puterea constituantă în termeni raționali și mecanici. În *Dictatura (Die Diktatur, 1921)*, Schmitt arată cum conceptul și modelul constituțional de putere excepțională se transformă treptat în epoca modernă dintr-unul „comisarial” (restabilirea ordinii precedente într-o situație de urgență) într-unul „constituțional” (depășirea mandatului inițial și crearea unei noi ordini). Caracteristicile de bază ale statului modern (în enumerarea lui, tehnicism, raționalitate, putere executivă) și abstractizarea prin democratizare a conceptului de suveranitate fac posibilă confiscarea principiului de legitimare de către

³ Gheorghe Iancu, *Drept constituțional și instituții politice*, editura Lumina Lex, București, 2008, p. 213.

⁴ De cele mai multe ori se realizează o confuzie între națiune, popor și populație. Astfel, se apreciază că poporul este o colectivitate umană care locuiește la un moment dat, pe un teritoriu sau pe alte teritorii și care prezintă aceeași identitate lingvistică, cultural, etnică și religioasă. Populația are o sferă de cuprindere mai largă, decât poporul și națiunea, pentru că poate cuprinde și alte categorii de oameni (de exemplu, minoritățile naționale, necurpinse în celelalte două categorii); națiunea este poporul de ieri, de azi și de mâine, și trebuie să fie anterioară statului. (Gh. Iancu, *op. cit.*, p. 250).

delegat și modificarea delegantului (puterea constituantă, poporul) în numele și pe baza voinței ipotetice a acestuia din urmă.⁵

Doctrina constituțională contemporană, deși aduce în discuție problema puterii constituante, adiacent subiectelor clasice de drept constituțional, este reticentă în studierea detaliată a noțiunii enunțate. Câteva probleme succinte sunt abordate de autori care se mărginesc la clasificare puterii constituante în putere constituantă originară și putere constituantă derivată sau instituită⁶. Astfel, puterea constituantă, în general, este definită ca fiind puterea care are competența de a adopta sau modifica o constituție. În egală măsură, puterea constituită originară adoptă o nouă constituție, în situația unei soluții de continuitate, de ruptură în sistemul legal, ca urmare a trecerii de la un regim politic la altul. De cealaltă parte, puterea constituantă derivată sau instituită se caracterizează prin existența unui mod de funcționare și organizare stabilit printr-o constituție anterioară.

Noțiunea de putere constituantă trebuie dezbătută în opoziție cu puterile constituite⁷; însă se impune ca necesară și operarea distincției dintre puterea constituantă originară și puterea constituantă derivată.

Montesquieu a divizat puterea de stat în trei puteri, și anume: puterea executivă, puterea legislativă și puterea judecătorească. El examinează titularii acestor trei puteri, considerându-i pe aceștia din urmă drept constituiți. Dar, în mod rațional se naște următoarea întrebare: “ De unde își legitimează aceștia puterea lor? Cine îi legitimează?” Astfel, teoria separației puterilor în stat trebuie să conducă la teoria puterii constituante. Motivația este simplă: o atare separație este inexplicabilă fără acceptarea unei puteri superioare lor și, în egală măsură, anterioară, capabilă să facă diferențierea de competențe. Apreciem că teoria separației puterilor în stat deschide calea puterii constituante.

Sieyès este cel care a “descoperit” cel dintâi, noțiunea de putere constituantă distinctă și superioară celor trei puteri clasice existente în stat. Potrivit lui Sieyès, puterile create de constituție sunt puteri multiple și divizate⁸. Cu toate acestea, ele prezintă un caracter comun, fără a opera nici o distincție; ele reprezintă o emanație a voinței generale, toate vin de la popor, adică de la

⁵ Marius Balan, *De ce Carl Schmitt?* în revista “Idei în Dialog”, Anul IV, nr. 10 (46), octombrie 2008, pp. 37-38.

⁶ Deleanu Ion, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul roman și dreptul comparat*, editura C. H. Beck, București, 2006, pp. 222 – 223.

⁷ Potrivit lui Cristian Ionescu, se numesc puteri constituite autoritățile care sunt prevăzute și organizate prin constituție: adunări, președinși, tribunal, guverne (C. Ionescu, *Tratat de drept constituțional contemporan*, Editura .H. Beck, București, 2008, p. 187).

⁸ Kemal Gözler, *Le pouvoir de révision constitutionnelle*, Presses universitaires du Septentrion, 1997, p. 21, consultat pe site-ul www.anaysa.gen.tr, la data de 23 septembrie 2009.

națiune. Așadar, ele emană de la o putere superioară și unică; iată de ce Sieyès desprinde imediat următoarea noțiune fundamentală: o constituție presupune, înainte de toate, o putere constituantă. Sieyès accentuează mai departe distincția dintre puterea constituantă și puterile constituite, punctând că în fiecare parte constituția nu este opera unei puteri constituite, ci a puterii constituante. Încercând o definiție a termenilor aduși în opoziție, Sieyès apreciază că puterea constituantă este puterea de a face constituția, iar puterile constituite sunt puterile create de constituție.

În ceea ce privește relația dintre puterea constituantă și puterile constituite, există o ierarhie între ele. Puterea constituantă este superioară puterilor constituite. Cu alte cuvinte, doar puterea constituantă este suverană⁹.

În general, se disting două tipuri de putere constituantă. Totuși, în doctrina constituțională nu există unanimitate de terminologie pentru numirea acestor două tipuri de putere constituantă. Primul tip este numit generic putere constituantă originară. Dar se mai întâlnesc și alte noțiuni: putere constituantă inițială, putere constituantă stricto sensu sau, mai simplu, putere constituantă. Al doilea tip de putere constituantă este numită putere constituantă derivată. În mod egal, parte dintre autori preferă și alte denumiri: putere constituantă instituită, putere constituantă constituită, putere de revizuire constituțională sau, simplu, putere de revizuire.

Oricare ar fi modalitatea de denumire, adevărata problemă este aceea de a ști prin ce criteriu se disting. Se pot identifica două mari curente în ceea ce privește deosebirea dintre puterea constituantă originară și puterea constituantă derivată. Primul curent propune un criteriu formal de distincție. Cel de-al doilea operează distincția în baza unui criteriu material¹⁰.

Deși Sieyès este considerat părintele noțiunii de putere constituantă, acesta nu a realizat și distincția dintre cele două tipuri de puteri. Astfel că această divizare este de dată recentă. Se apreciază că secolul XX reprezintă momentul în care a fost cristalizată această distincție. Pentru prima dată această divizare a termenilor a fost sistematizată de Raymond Carré de Malberg.

În concepția formală, puterea constituantă derivată și puterea constituantă originară se disting prin criterii formale. Astfel, principalul criteriu de distincție între cele două puteri constă în situația în care ele se exercită. Plecând de la

⁹ Conceptul de suveranitate reprezintă unul dintre conceptele cheie a teoriei statului modern. Apariția și evoluția acestuia au coincis cu nașterea și dezvoltarea statului modern (Marius Balan, *La souveraineté d'État et l'intégration européenne*, p. 28 în lucrarea *L'évolution des concepts de la doctrine classique de droit constitutionnel*, coordonată de Genoveva Vrabie, editura Institutul European, Iași, 2008).

¹⁰ Criteriul nonformal este atribuit unor autori pozitiviști, dar și lui Carl Schmitt.

definițiile general acceptate¹¹, autorii pozitiviști opun puterea constituantă originară celei derivate, în următoarele puncte de convergență: circumstanțele exercitării lor, natura acestora, titularul lor, forma etc.

Potrivit autorilor formalști, puterea constituantă originară se exercită în situația unui vid juridic. Și tot potrivit lor, pot exista două tipuri de vid juridic: vidul juridic deja existent și vidul juridic creat.

Vidul juridic deja existent se produce în circumstanțele apariției unui stat nou. În acest caz, puterea constituantă originară, pentru a fonda un nou stat, pentru a stabili o nouă constituție nu distruge un stat, nu abrogă o constituție; aceasta doar construiește. Statul fondat astfel este un stat nou integral, care nu a mai existat înainte; constituția nou instituită este, de asemenea, prima din statul nou creat. Un astfel de vid juridic se poate produce în circumstanțe precum: război, dezmembrarea unui stat ori federalizarea unui stat independent. În această ipoteză, puterea constituantă originară își trage validitatea din ea însăși, și nu dintr-o regulă juridică prealabilă.

Cel de-al doilea tip de vid juridic, cel creat, apare în circumstanțele schimbării unui regim într-un stat deja existent. În acest caz, există deja o ordine juridică în vigoare. Astfel, puterea constituantă originară întâi distruge, și apoi reconstruiește. În acest sens, se poate afirma că există două aspecte ale puterii constituante originare: unul negativ (abrogarea constituției¹²) și altul pozitiv (instituirea unei constituții). În această ipoteză nu se creează un stat nou; este vorba despre schimbarea regimului într-un stat deja existent. Astfel, puterea constituantă originară mai întâi abrogă constituția în vigoare. Este evident că această abrogare nu a fost prevăzută de constituția abrogată. În alți termeni, actul care abrogă constituția nu are la bază nici o normă juridică preexistentă, și în consecință, nu este un act juridic. În faza a doua, după abrogarea constituției în vigoare, puterea constituantă originară stabilește o nouă constituție; desigur, fundamentarea acestei noi constituții nu este reglementată de constituția veche.

În concepția formală, puterea constituantă derivată este definită ca fiind puterea de revizuire a a unei constituții prin punerea în practică a procedurii prevăzute în însuși textul fundamental. Puterea constituantă originară apare dintr-un vid juridic. Din contră, puterea constituantă derivată se exercită într-o ordine juridică. Așadar, puterea constituantă derivată presupune o constituție în vigoare. În primul rând, puterea constituantă derivată se definește ca fiind

¹¹ Puterea constituantă originară este definită ca puterea de a institui o constituție atunci când aceasta nu mai există sau când nu mai are forță juridică, în vreme ce puterea constituantă derivată reprezintă puterea de revizuire a unei legi fundamentale deja în vigoare, urmând niște reguli fixe, limite, impuse de cea din urmă.

¹² Acest fenomen ar putea purta denumirea de putere deconstituantă.

puterea de a revizui o constituție, ceea ce presupune că există o constituție de revizuit. În al doilea rând, puterea constituantă derivată este cea de revizuire a constituției, însă nu prin orice mijloc, ci prin punerea în aplicare a procedurii deja stabilite prin norma fundamentală. Cu alte cuvinte, se presupune că există o constituție care stabilește procedura de revizuire.

După natura ei, puterea constituantă originală este o putere extrajuridică, un fapt pur, nesusceptibil de calificare juridică. Se apreciază că este imposibilă realizarea unei interpretări juridice a actelor care au determinat prima organizare a statului. Astfel, pentru ca puterea constituantă originală să poată fi calificată juridic, trebuie acceptat că dreptul a existat înainte de nașterea statului. De cealaltă parte, puterea constituantă derivată este o putere de natură juridică, căci puterea derivată este o putere statutară, a cărei funcționare și funcții sunt prevăzute de constituție. În alți termeni, puterile constituante derivate instituie o regulă constituțională bazată pe o altă regulă constituțională prealabilă, adică pe dispoziția constituțională care reglementează revizuirea sa. Este motivul pentru care regula impusă de puterea constituantă derivată își găsește validitatea în constituție, și nu în ea însăși.

Puterea constituantă originală este o putere nelimitată; de vreme ce aceasta are competența instituirii unei constituții, nu cunoaște nici o limită. Reînviem conceptul de *vid juridic*, astfel că se evidențiază inexistența unei reguli superioare voinței acestei puteri. Iată de ce puterea constituantă originală este o putere inițială, autonomă și necondiționată. Prin chiar definirea acesteia, este subliniat faptul că nu se supune nici unei reguli prealabile.

De cealaltă parte, puterea constituantă derivată este o putere limitată cel puțin prin condițiile de procedură ce trebuie îndeplinite la exercitarea acesteia. Astfel că anumite constituții prevăd limite materiale și temporale¹³ în exercitarea puterii constituante derivate. Deși aceste limite sunt consacrate în legea fundamentală, se apreciază fie că acestea sunt obligatorii, fie că limitele cunosc doar o consacrare scrisă, doar o formă fizică ce poate rămâne neconcretizată.

¹³ Astfel de limite sunt prevăzute și de Constituția României în articolul 152, denumit *Limitele revizuirii*: (1) *Dispozițiile prezentei Constituții privind caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, forma republicană de guvernământ, integritatea teritoriului, independența justiției, pluralismul politic și limba oficială nu pot forma obiectul revizuirii.*

(2) *De asemenea, nici o revizuire nu poate fi făcută dacă are ca rezultat suprimarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor sau a garanțiilor acestora.*

(3) *Constituția nu poate fi revizuită pe durata stării de asediu sau a stării de urgență și nici în timp de război.*

La aceste limite se adaugă încă una, prevăzută de articolul 63 alineatul (4), care dispune că legea fundamentală nu poate fi revizuită pe timpul prelungirii mandatului parlamentar.

Modurile prin care puterea constituantă originală stabilește o nouă constituție nu pot fi determinate juridic. În alți termeni, modurile de instituire a constituției sunt moduri pure, nesuscetibile de calificare juridică. De vreme ce puterea constituantă originală este necondiționată, ea nu este subordonată nici unei proceduri. Această putere este liberă să-și manifeste voința după modalitățile pe care singură și le fixează¹⁴. Dimpotrivă, modurile prin care puterea constituantă derivată revizuieste o constituție în vigoare, sunt modalități juridice. Acestea sunt determinate de constituții¹⁵.

După cum am demonstrat până acum, puterea constituantă originală și puterea constituantă derivată diferă din punct de vedere al organizării lor. Puterea constituantă originală este o putere de fapt, inițială și autonomă; își trage forța din ea însăși și nu din altă putere. Din contră, puterea derivată este o putere juridică a cărei organizare și funcționare sunt prevăzute de constituție. Adică, puterea constituantă derivată este o putere constituită de legea fundamentală. Totuși, din punct de vedere al funcției lor, nu există nici o diferență între cele două puteri. Ele exercită aceeași funcție: edictarea de norme constituționale. Din punct de vedere al funcției lor, puterea constituantă derivată este echivalentul puterii constituante originale. Nu există nici o diferență de forță juridică între regula inițială impusă de puterea constituantă originală și cea edictată ulterior de puterea constituantă derivată. Astfel, nu există nici o diferență de valoare juridică între norma care impune condiția și cea care este ghidată și construită după o astfel de regulă. Din punct de vedere formal, ceea ce contează este forma și nu conținutul regulilor. Aceasta este consecința logică a teoriei conform căreia nu există ierarhie între normele unei constituții. Pe cale de consecință, regulile care se regăsesc consacrate în constituție, oricare ar fi sursa

¹⁴ Totuși, consultarea unui manual de drept constituțional conduce la găsirea unor clasificări ale modurilor de instituire a constituției. Aceste clasificări sunt realizate, având ca punct de reper teoria suveranității. Dacă suveranitatea aparține unui monarh, constituția va fi una octroiată, iar dacă va fi realizată atât de un monarh, cât și de o adunare constituantă, ne aflăm în prezența unui pact. Dacă suveranitatea aparține națiunii, constituția va rezulta din efortul unei adunări constitutive; iar dacă suveranitatea aparține poporului, atunci discutăm despre constituția referendară (pentru clasificarea constituțiilor, vezi Marius Balan, *Drept constituțional și instituții politice*, suport de curs, editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2007, p. 6). Desigur, puterea constituantă originală nu este ținută de unul dintre aceste moduri, ci le poate utilize independent sau poate realize un amestec între ele.

¹⁵ Constituțiile determină, în mod general, această procedură, în trei faze: inițiativa, elaborarea și ratificarea revizuirii (Georges Burdeau, *Traité de science politique*, Paris, L.G.D.J., ediția a treia, 1983, volumul IV, p. 175 apud Kemal Gözler, *Le pouvoir de révision constitutionnelle*, Presses universitaires du Septentrion, 1997, p. 8, consultat pe site-ul www.anaysa.gen.tr, la data de 23 septembrie 2009).

lor, au întotdeauna aceeași valoare. Diferența cronologică nu prezintă nici un efect juridic asupra valorii juridice a unei norme.

În consecință, puterea constituantă derivată, din punct de vedere al sursei sale, este inferioară puterii constituante originare, deoarece este un derivat al acesteia. Dar luând în considerare funcția sa, ea este echivalentul puterii constituante originare, întrucât aceasta poate revizui constituția care a fost instituită de puterea constituantă originară. În doctrină, s-a apreciat că puterea constituantă derivată este autoritatea însărcinată cu revizuirea constituțională, fiind un organ constituant prin scopul său, dar un organ constituit prin originea sa.

Puterea constituantă, ca putere a dreptului, exprimă starea fluidă de conștiință a colectivității constituite în stat, încă neînstituită și neconcretizată, în funcție de care se instituționalizează puterea acestui stat însuși și se constituie fundamentele sistemului său juridic. Puterea constituantă nu trebuie să se impună prin forță, ci prin autoritate¹⁶. Este vorba despre o putere de auto-organizare, anterioară și superioară statului, ce nu se confundă cu acesta, dar îl creează, impunându-i o constituție și fiind atașabilă voinței suverane, originare și necondiționate a poporului de a se auto-organiza. Imposibil să se manifeste direct, această voință necesită o formulare juridică, care să îi permită să-și transpună în norme juridice pozitive cerințele și principiile de auto-organizare. Trecerea de la voință la actul numit constituție, prin care ia naștere statul, se face prin intermediul *autorității constituante*¹⁷, organ al statului, care dă propriu-zis constituției o formă juridică, nu și conținut, necreând-o, doar fixând-o, fiind deci o instituție limitată în opera sa de către puterea constituantă. Or, la nivelul Uniunii Europene în general și în cazul *tratatului instituind o constituție pentru Europa* în particular, nu ne aflăm în prezența constituirii unui stat, a manifestării voinței suverane a unui popor, a unei *puteri constituante*, inexistente de altfel la nivelul Uniunii europene (ce rămâne o construcție hibridă, o organizație de integrare situată între simpla asociere de state – confederația și statul federal - federația). Dimpotrivă, ne aflăm în prezența manifestării unor *puteri instituite*, instituționalizate, fără putere constituțională primară, care participă la crearea unui tratat internațional¹⁸. Voințele ce se exprimă în această normă juridică sunt

¹⁶ Dan Claudiu Dănișor, *Drept constituțional și instituții politice*, volumul I. Teoria general, editura C. H. Beck, București, 2007, p. 361.

¹⁷ Teoria puterii și autorității constituante în sens modern reia distincția făcută de Spinoza între potențial și potestas. Puterea constituantă joacă astfel rolul de potență, iar autoritatea constituantă pe cel de putere (Radu Carp, Ioan Stanomir, *Limitele constituției. Despre guvernare, politică și cetățenie în România*, editura C. H. Beck, București, 2008, p. 107).

¹⁸ Se ajunge astfel la ideea că există un drept constituțional european, care are la bază un corp de norme, considerate fundamentale, și anume tratatele constitutive (Elena Simina Tănăsescu, *Sur la Constitution européenne ou l'émergence d'un droit constitutionnel européen*, p. 185 în lucrarea

derivate, aparțin statelor ca entități deja constituite, ele creând regula în acest caz prin acord pe plan extern, un acord căutat și nu prin manifestare unilaterală de voință ca în cazul constituției, unde acordul este intrinsec, reprezentând convingeri ale uneia și aceleiași voințe originare aparținând unei entități unice. Puterile implicate în producerea unui atare tip de tratat, prin manifestarea suveranității internaționale, nu sunt ele însele sursa vreunei suveranități, ci, deja constituite, aparțin organelor statelor (putere executivă și legislativă. Astfel că nu popoarele negociază și semnează tratatul, iar acesta nu este pe de altă parte opera vreunui popor sursă de suveranitate distinctă și nici nu poate institui un asemenea popor, nu îl poate crea, indiferent că încearcă o consolidare a spațiului de convingeri comune și a filosofiei politice care a generat construcția comunitară.

Asupra diferenței dintre *puterea constituantă* și *puterea constituită* poate însă interveni, ca sursă de echivoc și deci a tendinței de a suprapune material *tratatul instituind o constituție pentru Europa și constituția națională*, un anumit gen de identitate materială restrânsă dintre ele¹⁹. Prin raportare la cel de-al doilea aspect al definirii surselor materiale ale normelor juridice – conținutul însuși al acestora, în specificitatea sa, determinând domeniul lor de reglementare în mod obiectiv, astfel încât oricine să îl poată identifica de aceeași manieră – aceste două categorii de norme reglementează în egală măsură modalitatea de producere a altor norme, fundamentând un sistem juridic de sine-stătător. În acest punct, tratatul instituind o constituție pentru Europa se diferențiază astfel existențial de tratatele clasice. Acestea, ca surse externe ale dreptului, produse prin participarea mai multor state sau a comunității internaționale în ansamblul său, creează obligații și drepturi exclusiv pentru statele contractante, care se angajează să adopte în ordinea juridică internă măsuri de natură reglementară în vederea realizării unui scop comun. Doar normele emise de organele statale abilitate constituțional să execute obligațiile ce revin statului din tratat pot crea drepturi și obligații persoanelor.

În concluzie, există o putere constituantă originară și o putere de revizuire constituțională. Puterea constituantă originară, după ce a condus la instituirea unei noi legi fundamentale, se retrage din exercițiu, însă nu dispare pentru totdeauna. Aceasta poate oricând să reapară. Pentru aceasta este necesar să se abroge constituția în vigoare. Astfel, în orice situație, puterea constituantă

L'évolution des concepts de la doctrine classique de droit constitutionnel, coordonată de Geneveva Vrabie, editura Institutul european, Iași, 2008).

¹⁹ Geneveva Vrabie, "Le constitutionnalisme européen – phenomene complexe et intégrateur", p. 202 în lucrarea *L'évolution des concepts de la doctrine classique de droit constitutionnel*, coordonată de Geneveva Vrabie, editura Institutul european, Iași, 2008.

originară subzistă, deoarece aceasta este permanentă, chiar dacă nu este exercitată întotdeauna.

LE POUVOIR CONSTITUANT

Synthèse

Le pouvoir constituant est divisé entre le pouvoir constituant originaire et le pouvoir constituant dérivé. Surtout, il faut faire la différence entre les pouvoirs constituants et les pouvoirs constitués. On dit que le pouvoir constituant originaire ne peut s'exercer que dans le vide juridique, car l'exercice de pouvoir constituant originaire implique l'abrogation de la constitution en vigueur.

Le pouvoir constituant originaire, après avoir fait une nouvelle constitution, se retire de l'exercice, mais il ne disparaît pas éternellement. Comme on le voit, en tout état de cause, le pouvoir originaire subsiste. Ce pouvoir est donc permanent, même s'il n'est pas toujours en exercice.

Mots clés: constitution, pouvoir constituant, pouvoir constitué, pouvoir constituant originaire, pouvoir constituant dérivé, vide juridique.